

١٢٩٥٤١

هلال شیعی: اهداف و پیامدها

پایان نامه ارائه شده به گروه علوم سیاسی
دانشکده علوم اقتصادی و سیاسی
دانشگاه شهید بهشتی

برای دریافت دانشنامه کارشناسی ارشد
در رشته مطالعات منطقه ای

توسط:

جمال جمالی

استاد راهنما:

دکتر حسین پوراحمدی

۱۳۸۸/۱۰/۲۷

کتابخانه مرکزی شهید بهشتی
شعبه مرکزی

تیرماه ۱۳۸۸

تقدیم به :

زحمات پدرم و
مهربانی های مادرم

پرگ تائیدیه پایان نامه

عنوان پایان نامه: هلال شیعی: اهداف و پیامدها

نام دانشجو: جمال جمالی

دوره کارشناسی ارشد مطالعات منطقه ای

این پایان نامه در جلسه ۲۳/۴/۸۸ بانمره ۱۹/۵ و درجه عالی مورد تایید اعضای

کمیته پایان نامه، متشکل از اساتید زیر قرار گرفت:

۲-۲۳

استاد راهنما

دکتر حسین پوراحمدی

امضاء

۱

استاد مشاور

دکتر منصور میراحمدی

امضاء

استاد داور

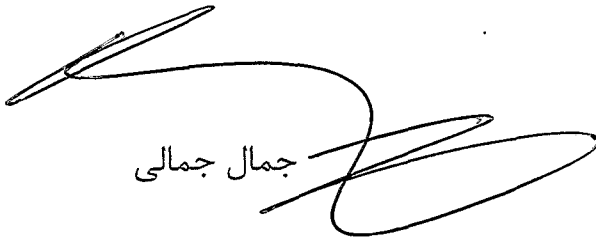
دکتر امیرمحمد حاجی یوسفی

امضاء

اذعان

مطالب ارائه شده در این پایان نامه توسط اینجانب در دانشکده علوم اقتصادی و سیاسی دانشگاه شهید بهشتی در فاصله زمانی خرداد ۱۳۸۷ تا تیر ۱۳۸۸ به انجام رسیده، به استثناء کمکه‌های مورد اشاره در سپاسگزاری محتوای این پایان نامه به طور کامل توسط خود اینجانب صورت گرفته است. این پایان نامه یا بخشی از آن برای دریافت هیچ مدرکی به این دانشگاه یا دیگر دانشگاهها ارائه نشده است.

جمال جمالی

مرداد ۱۳۸۸

سپاسگزاری

نگارش و تدوین این رساله بی‌شک بدون کمک، دلگرمی‌ها و تشویق‌های دیگران میسر نبود. جا دارد که از برخی از این عزیزان قدردانی شود.

جناب آقای دکتر حسین پوراحمدی، استاد راهنما، که در طول نگارش این مجموعه با سخت‌گیریها، دقت و راهنمایی‌های بجایشان، سکandar شایسته‌ای در هدایت این پایان‌نامه بودند. باشد که سخت‌گیریهای ایشان همواره راهنمای زندگی‌ام گردد. خداوند حافظشان باد.

جناب آقای دکتر منصور میراحمدی، استاد مشاور، که در طول نگارش این مجموعه نکات فراوانی از ایشان آموختم و همواره از نظرات کارشناسانه‌شان بهره‌جستم.

جناب آقای دکتر امیر محمد حاجی یوسفی، استاد داور، که از مرحله ابتدایی این رساله تا روز دفاعیه از راهنماییها و نکته‌سنجی‌هایشان بهره‌های فراوان بردم. سایه‌شان مستدام باد.

سرکار خانم مهین مرندی، منشی محترم گروه علوم سیاسی دانشکده علوم اقتصادی و سیاسی که اخلاق مثال‌زدنی‌شان از یاد نخواهد رفت.

جا دارد از دوستان و همکلاسی‌های خود که در طول دوره کارشناسی ارشد لحظات فراموش‌نشدنی با آنها داشتم در این رساله یاد کنم. آقایان و خانم‌ها: بهمن نجفی، سید رسول حسینی، سید احمد فاطمی نژاد، سمیه صالح‌نیا، سمیه حیدری، عبدا... پروین، محمد قیصری، رضا یوسفی، صابر کریمی و مختار قاسمی. با آرزوی موفقیت و سربلندی برای این دوستان در طول زندگی‌شان.

قدردانی‌نهایی اختصاص دارد به تمام دوستانی که مرا در این راه یاری نموده‌اند. بی‌شک بدون همراهی و همدلی این عزیزان، تدوین این مجموعه بسیار مشکل می‌نمود.

جمال جمالی

تابستان ۸۸

عنوان: هلال شیعی: اهداف و پیامدها
دانشجو: جمال جمالی
استاد راهنما: دکتر حسین پوراحمدی
دوره: کارشناسی ارشد مطالعات منطقه ای
تاریخ ارائه: تیرماه ۱۳۸۸

چکیده:

طی سال های گذشته رویدادهای گوناگونی در خاورمیانه منجر به افزایش نقش و نفوذ جمهوری اسلامی ایران در منطقه گردیده است بطوریکه برخی کشورهای منطقه و نیز قدرت های فرامنطقه ای در خصوص افزایش اقتدار شیعیان و "طرح هلال شیعی" ابراز نگرانی کرده اند. از نگاه آنان ایران تلاش دارد تا با ایجاد یک بلوک شیعی در منطقه، بر قدرت خود افزوده و آن را بر علیه منافع کشورهای سنی و نیز منافع منطقه ای ایالات متحده آمریکا و رژیم صهیونیستی به کار گیرد. اما واقعیت این است که با در نظر گرفتن موانع جدی بر سر راه ایجاد این بلوک و نیز تهدیدهای ناشی از ایجاد و پی گیری احتمالی طرح هلال شیعی ادعا شده از سوی برخی عناصر منطقه ای و فرامنطقه ای، در پشت طرح تهدید هلال شیعی اهداف و سیاستهای دیگر کشورهای مخالف جمهوری اسلامی ایران نهفته است. اهداف آمریکا و کشورهای عربی از طرح تهدید هلال شیعی چیست؟ و این طرح با چه موانع و چالش هایی روبرو است؟ در این رساله ادعای طرح هلال شیعی، موانع ایجاد احتمالی هلال شیعی، اهداف آمریکا، اسرائیل و عربستان سعودی از طرح هلال شیعی و چالش های ایران در صورت ایجاد احتمالی هلال شیعی مورد بررسی قرار می گیرد.

واژگان کلیدی: مذهب شیعه، طرح هلال شیعی، ایران، آمریکا، اسرائیل، کشور های عربی.

فهرست مطالب

فصل اول: کلیات پژوهش	۲
۱-۱. طرح مسئله (تعریف و اهمیت موضوع)	۲
۲-۱. سابقه تحقیق	۳
۳-۱. سوال اصلی و سوالات فرعی تحقیق	۵
سوال اصلی	۵
سوالات فرعی	۵
۴-۱. مفروض ها	۵
الف) مفروض اصلی	۵
ب) مفروضات فرعی	۵
۵-۱. فرضیه ها	۵
فرضیه اصلی	۵
فرضیه های فرعی	۵
۶-۱. مفاهیم و متغیرهای اصلی تحقیق	۶
متغیرهای مستقل (اصلی)	۶
متغیر وابسته (تبعی)	۶
مفاهیم	۶
ژئوپلیتیک	۶
تشیع	۶
ژئوپلیتیک شیعه	۶
هلال شیعی	۶
۷-۱. روش تحقیق	۷

۷فهرست مطالب و سازماندهی مطالب
۹فصل دوم: چارچوب نظری: رئالیسم تهاجمی
۱۰مقدمه
۱۰بخش اول
۱۰۱-۲. رئالیسم تهاجمی: پیشینه و ابعاد
۱۱۱-۱-۲. رئالیسم تهاجمی میر شایمر
۱۱۱-۱-۱. دولتها و قدرت های بزرگ به عنوان بازیگران اصلی حوزه نظم و امنیت بین المللی
۱۱۲-۱-۱. حاکم بودن اصل آنارشی، ماهیت تعارضی امور جهانی و قدرت به عنوان داور نهایی
۱۳۳-۱-۱. بقاءریشه اصلی رفتار تجاوز کارانه
۱۳۴-۱-۱. هژمونی فراهم آورنده بالاترین سطح امنیت و ایجاد نظم بین المللی
۱۵بخش دوم: تحلیل نظری اهداف منطقه ای ایالات متحده بر اساس رئالیسم تهاجمی
۱۵۲-۲. مولفه های اندیشه نومحافظه کاران (انطباق با رئالیسم تهاجمی)
۱۵۱-۲-۲. اعتقاد به وجود دشمن خارجی
۱۵۲-۲-۲. نظامی گری الگوی تحقق اهداف امنیتی
۱۶۳-۲-۲. اندیشه هژمونیک و تفوق گرایی
۱۷۴-۲-۲. دموکراسی تحمیلی
۱۸۵-۲-۲. نگاه و تفکر ایدئولوژیک
۱۹جمع بندی
۲۰منابع فصل دوم
۲۱فصل سوم: هلال شیعی: واقعیت یا تخیل
۲۲مقدمه
۲۳بخش اول: هلال شیعی: روندها

۲۴عراق ۱-۱-۳
۲۴حماس (فلسطین) ۲-۱-۳
۲۵حزب الله ۳-۱-۳
۲۹	بخش دوم: هلال شیعی: واقعیت یا تخیل
۳۰سوریه ۱-۲-۳
۳۱لبنان ۲-۲-۳
۳۲عراق ۳-۲-۳
۳۴ناسیونالیسم عربی ۴-۲-۳
۳۶	جمع بندی
۳۷	منابع فصل سوم
۳۹	فصل چهارم: آمریکا و هلال شیعی
۴۰	مقدمه
۴۱	بخش اول
۴۱۱-۴ ژئوپلیتیک خلیج فارس
۴۱۱-۱-۴ اهمیت خلیج فارس
۴۶۲-۱-۴ ژئوپلیتیک شیعیان
۴۹	بخش دوم
۴۹۲-۴ منافع آمریکا و هلال شیعی
۵۰۱-۲-۴ آمریکا و نیازهای نفتی
۵۳۲-۲-۴ آمریکا و فروش تسلیحات نظامی
۵۷۳-۲-۴ آمریکا و حفظ تفوق جهانی
۶۱	بخش سوم: آمریکا، اسرائیل و هلال شیعی

- ۴-۳-۱. چرایی اهمیت اسرائیل در سیاستگذاریهای خاورمیانه ای آمریکا ۶۱
- ۴-۳-۲. آمریکا و منافع اسرائیلی طرح هلال شیعی ۶۵
- ۴-۳-۱. عراق؛ جنگی برای اسرائیل ۶۶
- ۴-۳-۲. اسرائیل، هلال شیعی و خروج از انزوا ۶۶
- ۴-۳-۲. هلال شیعی و تابوی روابط اعراب-اسرائیل ۶۸
- ۴-۳-۲. اسرائیل، هلال شیعی و تضعیف حزب ا...- حماس ۶۹
- جمع بندی ۷۰
- منابع فصل چهارم ۷۱
- فصل پنجم: اعراب و هلال شیعی ۷۵
- مقدمه ۷۶
- بخش اول: اعراب و استفاده های ابزاری از هلال شیعی ۷۷
- ۱-۱-۱. اعراب و چالش های اصلاحات داخلی ۷۷
- ۱-۱-۲. عربستان، ایران، توازن قدرت ۸۲
- ۱-۲-۱. هلال شیعی و همراهی افکار عمومی ۸۵
- بخش دوم: اعراب و هراس از هلال شیعی ۸۶
- ۱-۲-۱. اعراب و مسئله صدور انقلاب ایران ۸۷
- ۱-۱-۲. تاثیر انقلاب ایران بر جوامع شیعی منطقه ۸۸
- ۲-۱-۲. پیامدهای سیاست صدور انقلاب ایران در منطقه ۸۹
- ۲-۲-۱. اعراب و مسئله خیزش شیعی ۹۰
- ۱-۲-۲. اعراب و حکومت شیعی در عراق ۹۱
- ۲-۲-۲. تاثیر شیعیان عراق بر فرهنگ سیاسی عرب ۹۳
- جمع بندی ۹۵

منابع فصل پنجم	۹۶
فصل ششم: ایران و چالش های ایجاد هلال شیعی	۹۹
مقدمه	۱۰۰
۱-۶. ایران، بیگانه هراسی و بلوک شیعی	۱۰۰
۱-۱-۶. ایران انقلابی و بیگانه هراسی	۱۰۱
۲-۱-۶. سیاست خارجی و الزام منطقه گرایی شیعی	۱۰۲
۲-۶. هلال شیعی و چالشها	۱۰۵
۱-۲-۶. هلال شیعی و ایجاد بلوک متخاصم	۱۰۵
۲-۲-۶. ایران، هلال شیعی و رقابتهای تسلیحاتی	۱۰۶
۳-۲-۶. ایران، هلال شیعی و درگیریهای فرقه ای	۱۰۷
۴-۲-۶. هلال شیعی و تضعیف پایه های وحدت ملی	۱۰۸
۵-۲-۶. هلال شیعی و تضعیف جایگاه دین در جامعه	۱۰۹
۶-۲-۶. ایران، هلال شیعی و تشیع عربی	۱۱۰
۷-۲-۶. هلال شیعی: نجف در برابر قم	۱۱۱
۸-۲-۶. هلال شیعی و نفوذ شخصیت‌های جهان تشیع در مسائل ایران	۱۱۳
۹-۲-۶. ایران، هلال شیعی و دموکراسی	۱۱۴
جمع بندی	۱۱۵
منابع فصل ششم	۱۱۶
نتیجه گیری نهایی	۱۱۸
فهرست منابع	۱۲۳

فصل اول

کلیات پژوهش

۱-۱. طرح مسئله (تعریف و اهمیت موضوع):

حملات ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ و پیامدها و اقدامات پس از آن که عمدتاً توسط ایالات متحده آمریکا رهبری و هدایت شده، فصل جدیدی در عرصه روابط بین الملل به وجود آورد و باعث تغییر و تحولات شگرف در عرصه های مختلف، خصوصاً در عرصه سیاست و روابط بین الملل شد. پس از حوادث ۱۱ سپتامبر، آمریکا در لوای مبارزه با تروریسم اقدام به طرح و اجرای سیاست "اقدامات پیش دستانه" بر علیه تهدیدات نامتقارن کرد که نمود آنرا می توان به وضوح در منطقه خاورمیانه مشاهده کرد. تحت این شرایط و در راستای چنین سیاستی بود که آمریکا بلافاصله به افغانستان لشکر کشی نمود که این لشکرکشی منجر به سقوط حکومت طالبان به عنوان یکی از فوریترین و جدی ترین تهدیدها بر علیه جمهوری اسلامی ایران شده است. پس از آن با اقدام نظامی آمریکا علیه عراق از ۱۹ مارس ۲۰۰۳ و فروپاشی حکومت صدام که آن نیز در راستای سیاست اعلامی مبارزه با تروریسم انجام گرفت نه تنها باعث تشدید روند قدرت گیری و استحکام بیش از پیش موضع منطقه ای ایران که با سقوط طالبان آغاز شده بود گردید بلکه شیعیان عراق نیز توانسته اند قدرت اصلی در تعاملات سیاسی-امنیتی این کشور را بر عهده بگیرند که این واقعه نیز به نوبه خود در قدرت گیری بازیگری منطقه ای و حتی بین المللی جمهوری اسلامی ایران کمک بسیار کرده است. این وقایع در کنار جنگ ۳۳ روزه حزب ا... لبنان و اسرائیل (۲۰۰۶) که باعث تبدیل حزب ا... به یک بازیگر مهم و تاثیرگذار منطقه ای گردید، باز هم به قوت گرفتن نقش و نفوذ ایران در تحولات منطقه خاورمیانه بعنوان یک زیر سیستم امنیتی - منطقه ای مهم منجر گردید. با قدرت گرفتن شبه نظامیان شیعی در عراق نظیر جیش المهدی وابسته به مقتدی صدر در عراق و نیز حزب ا... در تحولات داخلی لبنان و ارتباطات گسترده ایران با دولت عراق و رهبران حزب ا...، سران سیاسی - امنیتی محافظه کار اهل سنت در کشورهای مصر، اردن و اعضای شورای همکاری خلیج فارس، عملاتی نشست های مختلف نگرانی خود را نسبت به تعاملات امنیتی منطقه که متاثر از افزایش اقتدار گروههای شیعی بود اعلان داشتند.

از آنجایی که ایران در چالش با سیاستگذارهای امنیتی - راهبردی آمریکا قرار دارد، این مسئله در بسیاری از نشست های امنیتی مشترک اعراب با مقامات امنیتی ایالات متحده آمریکا نمود بارزی داشت که طی آن مقامات کشورهای منطقه نسبت به افزایش اقتدار شیعیان و بویژه ایران و پیدایش یک "هلال شیعی" موثر در منطقه اظهار نگرانی کرده اند. آنها معتقدند که اقدامات پس از حوادث ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ آمریکا ناخواسته منجر به قدرت گیری ایران خصوصاً در عرصه منطقه ای شده است و ادعا کردند ایران نیز از این فرصت تاریخی ایجاد شده توسط آمریکا نهایت استفاده را کرده و با حمایتهای بی دریغ خود از گروهها و احزاب مختلف شیعی عراق و لبنان در عرصه های مختلف در نظر دارد تا با ایجاد یک بلوک شیعی در منطقه بر قدرت خودافزوده و آن را بر علیه منافع کشورهای سنی منطقه و نیز منافع منطقه ای ایالات متحده و رژیم صهیونیستی به کار گیرد. اما با توجه به انزوای جهانی و حتی منطقه ای جمهوری اسلامی ایران - به عنوان یک حکومت انقلابی خواهان تغییر وضع موجود - به نظر می رسد اجرای چنین طرح های حساسیت زایی در منطقه مهم و استراتژیک خاورمیانه و خلیج فارس بتواند چالش ها و پیامدهای جبران ناپذیری را برای جمهوری اسلامی ایران در عرصه های مختلف سیاسی، اقتصادی و حتی امنیتی

ایجاد کند تا آنجا که شاهدیم حتی اعلان چنین طرح موهومی از سوی سران سیاسی و مذهبی کشور های سنی منطقه و تبلیغات حول و حوش آن باعث موضع گیری توده ها و خصوصا گروههای تعارض جوی سنی منطقه علیه شیعیان شده است. به نظر نویسنده با توجه قرار دادن به موانع طبیعی و نیز تهدیدهای مختلف ایجاد و پی گیری طرح هلال شیعی - ادعا شده توسط نخبگان علمی، سیاسی و مذهبی منطقه ای و فرامنطقه ای - برای شیعیان و بویژه ایران - بعنوان هارتلند دنیای شیعه - در پشت طرح تهدید هلال شیعی اهداف و سیاستهای دیگر نهفته باشد. هدف اصلی این پژوهش این است تا ضمن پرداختن به ادعاهای مطرح شده در ارتباط با قدرت گیری شیعیان منطقه و نیز ایجاد بلوک شیعی و نیز پرداختن به فرایند به قدرت رسیدن شیعیان منطقه بعد از حوادث ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱، به این مساله پاسخ دهد که با توجه به شرایط و واقعتهای منطقه ای و در نظر گرفتن این نکته که ایران در واگرایی با منافع منطقه ای آمریکا و بازیگران عمده این منطقه قرار دارد آیا ایران - به عنوان یک بازیگر خردمند - واقعا در پی ایجاد یک چنین طرح هایی در این منطقه استراتژیک است؟ یا اینکه این طرح یک دسیسه و سیاستی است که برضد منافع شیعیان منطقه و نیز ایران مطرح و به کار گرفته شده است؟ و در این صورت منافع و اهداف کشورهای مطرح کننده این سناریو و پیامدهای این سیاست برای شیعیان و ج.ا. ایران کدامند؟ به منظور بررسی این مساله نویسنده سعی دارد تا در این رساله و طی چند فصل با بررسی متون موجود به این مهم نائل گردد.

۱-۲. سابقه تحقیق:

در این بخش به برخی از مهمترین منابع موجود که به مساله احیاء و قدرت گیری شیعیان و نیز تشکیل هلال شیعی در منطقه خاورمیانه پرداخته اند، اشاره ای می نمایم تا هم ویژگی آنها را در یابیم و هم وجوه تمایز پژوهش حاضر را مشخص کنیم. مفهوم "هلال شیعی" اولین بار توسط شاه اردن در آذر ۱۳۸۳ (دسامبر ۲۰۰۴) و در پی اشغال عراق مطرح گردیده است. از آنجایی که این یک پدیده تقریباً نوظهور است، در نتیجه در سطح آکادمیک و موسسه های پژوهشی مختلف داخلی، تا به حال بطور علمی و جدی به موضوع "هلال شیعی" و علی الخصوص به اهداف و پیامدهای آن بر عرصه های مختلف پرداخته نشده است و نمی توان آثار علمی در این رابطه یافت ولی در سطوح بین المللی می توان کتاب ها و مقالاتی را درباره "هلال شیعی" و یا موضوع قدرت گرفتن شیعیان در خاورمیانه و تاثیر منطقه ای و بین المللی آن پیدا کرد آثاری از قبیل:

- Vali Nasr, Regional Implication of Shi'a Revival in Iraq, the Washington Quarterly, Vol. 27, No.3, (Summer 2004).
- Vali Nasr, "When the Shiites Rise", Foreign Affairs, July/August 2006.
- Vali Nasr, The Shia Revival: How Conflicts within Islam Will Shape the Future.
- Ehsan Ahrari, (2006) "The Real Challenge from the Shia Crescent", July 25, at www.antiwar.com/article.php?articleid=9398 - 40k.
- Pepe Escobar, (2007), "Shiitistan", in Michel korinam and John Laugland, eds, Shia Power: Next Target Iran? (London: Vallentine Mitche; Academic.
- Maximilian Terhalle, (2007), "Are the Shia Rising?" Middle East policy, XIV, 2, Summer.

- Nawaf Obaid, (2006 a), "A Shia Crescent and the Shia Revival: Myths and Realities", Saudi National security project, September, at, http://www.saudi-us-relations.org/the-iran-project/2006_09_27_Iran_Project_Phase_A_Brief.pdf.

-Saad-Ghorayeb,Amal,(2007),"Questioning The Shia Crescent", at, <http://weekly.ahram.org.eg/2007/841/op/22.html>.

Amir M.Haji-Yousefi(2009), 'Whose Agenda Is Served by the Idea of Shia Crescent?' Alternative: Turkish Journal of International Relation, Vol.8, No.1, spring.

در اکثر این آثار به روندهای قدرت گیری شیعیان و حکومت‌های شیعی در منطقه، خصوصاً بعد از حوادث ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ پرداخته شده است به عنوان مثال مقاله "هلال شیعی و احیاء شیعی: اسطوره‌ها و واقعیت‌ها" اثر "نواف عبید" با بررسی داده‌ها و آمارهایی از دو قدرت منطقه‌ای ج.ا.ایران و عربستان سعودی_ به عنوان مثال با ارائه اطلاعاتی در ارتباط با جمعیت، صادرات نفت، خریدهای تسلیحاتی، تعداد نیروهای نظامی، تولید ناخالص داخلی و تولید سرانه و...- قصد دارد تا به این موضوع بپردازد که آیا ایران می‌تواند با توجه به واقعیت‌های داخلی خود و واقعیت‌های منطقه‌ای اقدام به ایجاد یک چنین طرح‌هایی کند و آیا در این راستا موفق خواهد شد یا نه؟ یا در مقاله "در گیری‌های منطقه‌ای ناشی از احیای شیعی در عراق" اثر "ولی نصر" سعی شده تا ضمن تایید قدرت گیری شیعیان در منطقه خاورمیانه و خلیج فارس تاثیر این روند و تحول را بر حیات سیاسی - امنیتی منطقه خاورمیانه را به بحث و بررسی بگذارد. در مقاله "چالش‌های واقعی هلال شیعی" نیز نویسنده این اثر، یعنی "احسان احراری" با قبول فرایند قدرت گیری شیعیان منطقه خلیج فارس به چالش‌های امنیتی - سیاسی این روند در سطح منطقه‌ای و فرا منطقه‌ای می‌پردازد. "سعد امل قریب" نیز در طی مقاله‌ای با عنوان "تحقیق درباره هلال شیعی" در پی آن است تا اصولاً ایجاد یک چنین طرح‌هایی را از سوی حکومتها و گروه‌های شیعی منطقه را زیر سوال برده و آن را دسیسه بازیگران منطقه‌ای و فرمانتقه‌ای بنامد. در بقیه آثار ذکر شده نیز بیشتر به واقعی بودن و یا نبودن تشکیل و ایجاد چنین بلوک سیاسی‌ای در منطقه خاورمیانه پرداخته شده است.

با این بررسی مختصر می‌توان نقاط تمایز این پژوهش از دیگر پژوهش‌های انجام شده را دریافت. نخست این نکته قابل توجه است که کمتر منبعی به صورت مستقیم به اهداف کشور‌های مطرح‌کننده "خطرات ایجاد هلال شیعی" یعنی کشورهای عربی_عربستان سعودی، اردن و مصر - و ایالات متحده آمریکا پرداخته است. در نتیجه نویسنده در پی آن است تا اهداف کشورهای منطقه‌ای و فرا منطقه‌ای را از علم کردن تشکیل بلوک شیعی توسط شیعیان منطقه به رهبری ج.ا.ایران مورد بررسی قرار دهد. دوم اینکه در پژوهش حاضر نگارنده در پی آن است تا خطرات و چالش‌های مطرح شدن این سناریو از جانب بازیگران منطقه‌ای و فرمانتقه‌ای را برای ج.ا.ایران را به بحث و بررسی بگذارد. موضوعی که در منابع موجود کمتر به آن اشاره شده است. سوم اینکه نویسنده طی یک فصل مجزا سعی دارد تا خطرات و چالش‌های امنیتی پیگیری چنین طرحی را از سوی شیعیان منطقه و علی‌الخصوص از سوی ایران را به نقد بگذارد. این موضوعی است که در هیچ یک از منابع و آثار موجود به آن اشاره‌ای نشده است. در نتیجه نگارنده مدعی است که این پژوهش در رابطه با موضوع قدرت گیری شیعیان و یا طرح "هلال شیعی" کاری جدید و نو ارائه داده است و صرفاً یک جمع‌آوری و تالیف منابع موجود نیست.

۱-۳. سوال اصلی و سوالات فرعی تحقیق:

سوال اصلی:

اهداف آمریکا و کشورهای عربی (عربستان سعودی، اردن و مصر) از طرح تهدید هلال شیعی چیست؟ و پیامدهای آن برای ایران کدامند؟

سوالات فرعی:

۱. نقش طرح تهدید هلال شیعی در تداوم رهبری آمریکا در خاورمیانه و نظام سرمایه داری چیست؟
۲. منافع رهبران محافظه کار منطقه خلیج فارس از طرح "تهدید هلال شیعی" کدامند؟
۳. پیامدهای عمده طرح هلال شیعی برای ج.ا.ایران کدامند؟

۱-۴. مفروض ها:

الف) مفروض اصلی:

کشورهای عربی (عربستان، مصر و اردن) و آمریکا طرح هلال شیعی را مطرح کرده اند.

ب) مفروضات فرعی:

۱. یکی از دو اصل هدف گذاری شده در استراتژی امنیت ملی آمریکا طی سالهای پس از جنگ جهانی دوم، کنترل کانونهای انرژی منطقه خلیج فارس بوده است.
۲. یکی از مهمترین سیاستهای ایران بعد از انقلاب، صدور اندیشه های انقلاب به کشورهای محافظه کارسنی منطقه بوده است.
۳. ایران در واگرایی با منافع منطقه ای آمریکا و عمده کشورهای عربی منطقه قرار دارد.

۱-۵. فرضیه ها :

فرضیه اصلی:

اهداف آمریکا و کشورهای عربی از طرح تهدید هلال شیعی عبارتست از:

۱. بزرگ نمایی تهدید ایران و مذهبی جلوه دادن تهدیدات ایران در مقابل اعراب،
۲. جلوگیری از قدرتمند شدن ایران و فروش اسلحه به اعراب توسط آمریکا،
۳. حضور دائمی و استراتژیک آمریکا در عراق و منطقه خلیج فارس و
۴. کم اهمیت جلوه دادن موضوع اسرائیل - فلسطین می باشد.

فرضیه های فرعی:

۱. آمریکا با کنترل بر کانون های انرژی منطقه خاورمیانه در پی کنترل ژاپن، چین و اتحادیه اروپا و تداوم رهبری بر نظام سرمایه داری است.

۲. رهبران کشورهای سنی و محافظه کار منطقه، از ایران و ایدئولوژی شیعی - انقلابی آن بعنوان ابزاری جهت تداوم حکومت‌های نامشروع خویش استفاده می کنند.

۳. با توجه به آنکه ایران در چالش با سیاستگذاری های امنیتی - راهبردی ائتلاف غرب و ایالات متحده آمریکا و نیز کشورهای سنی عمدتاً محافظه کار منطقه قرار دارد، پی گیری سیاست ایجاد "هلال شیعی" از سوی ایران بقای نظام ج.ا.ایران را در سطوح داخلی، منطقه ای و بین المللی با تهدید مواجه می کند.

۶-۱. مفاهیم و متغیرهای اصلی تحقیق:

متغیرهای مستقل (اصلی):

بزرگنمایی تهدید ایران، جلوگیری از قدرت گیری ایران، فروش اسلحه به اعراب، حضور دائمی آمریکا در منطقه، کم اهمیت جلوه دادن مساله اعراب و اسرائیل،

متغیر وابسته (تبعی):

طرح تهدید هلال شیعی

پژوهشگر می کوشد تا تأثیر متغیرهای اصلی را بر متغیر تبعی (وابسته)، مورد بررسی و آزمون قرار دهد.

مفاهیم

ژئوپلیتیک: به تمام عوامل و منابع طبیعی و انسانی، که نقش یک واحد سیاسی را در حفظ و تحکیم و یا تغییر نظام بین المللی بررسی میکنند و الزامات این عوامل را در جهت گیری های سیاست خارجی مورد توجه قرار می دهند اطلاق می شود.

تشیع: شیعه که در لغت به معنای پیرو است، در اصطلاح به پیروان حضرت علی(ع) و خاندان ایشان گفته می شود؛ کسانی که به جانشینی بلافصل ایشان پس از پیامبر اکرم (ص) معتقدند. در یک تعریف کلی میتوان گفت شیعه نام عمومی تمام فرقه هایی است که قائل به امامت و خلافت بلافصل حضرت علی(ع) پس از پیامبر(ص) هستند و اعتقاد دارند امامت از اولاد ایشان خارج نمی شود. تمام فرقه های شیعی معتقد به وجوب تعیین امام از جانب خدا و پیامبر (ص) بوده، انبیا و امامان را از گناه مبرا و معصوم می دانند.

ژئوپلیتیک شیعه: امتداد جغرافیای سیاسی در کشورهای گوناگون خاورمیانه بزرگ با مرکزیت ایران است. در واقع کمربندی از تشیع حیات اقتصادی، استراتژیک و تاریخی اسلام را در بر می گیرد و بخشهایی از لبنان، سوریه، عراق، عربستان، کویت، بحرین، ایران، افغانستان و پاکستان را می پوشاند. این کمربند که در کشورهای گوناگون به اکثریت و اقلیت تقسیم می شود، خود دنیایی است که تأثیرات گوناگون در آن به سرعت انتقال می یابند.

هلال شیعی: هلالی است فرضی از مناطق شیعه نشین خاورمیانه. این هلال فرضی از جبل عامل شروع شده و پس از درنوردیدن بین النهرین و سواحل خلیج فارس به ویژه مناطق نفت خیز شرق عربستان سعودی و فلات ایران تا قلب کوههای خراسان بزرگ ادامه می یابد. در عصر پس از حوادث ۱۱ سپتامبر و حوادث ناشی از آن یعنی اشغال افغانستان و عراق و قدرت گیری شیعیان منطقه در نتیجه این اقدامات و سیاستهای خاورمیانه ای آمریکا،

بسیاری از جمله سیاستمداران و اندیشمندان سنی منطقه قدرت گیری شیعیان و اقدامات و سیاست های ایران در این راستا را ایجاد هلال شیعی نام گذاری کرده اند.

۷-۱. روش تحقیق:

روش تحقیق بنا به مقتضیات موضوعی و داده های موجود، روش تاریخی - تحلیلی می باشد. به این مفهوم که پژوهشگر می کوشد تا ابعاد مسئله حاضر را، مورد تحلیل و تبیین نظر قرار دهد. ضمناً رویکرد غالب مورد استفاده در این پژوهش، رویکرد رئالیسم تهاجمی می باشد.

۸-۱. فهرست مطالب و سازماندهی رساله:

در طی مراحل پژوهش، چارچوب بندی موضوع در قالب شش فصل و یک نتیجه گیری، تنظیم گردید. فصل اول به بیان کلیات پژوهش اختصاص دارد و در واقع روشن کننده فضا و حیطة ای است که نگارنده در آن به پیگیری مراحل تحقیق می پردازد.

فصل دوم با عنوان "چارچوب نظری: رئالیسم تهاجمی" به چارچوب نظری پژوهش اختصاص دارد. در این رساله سعی می شود تا تبیین اهداف کشورهای سنی محافظه کار منطقه و به طور مشهود، تبیین اهداف نومحافظه کاران ایالات متحده از طرح تهدید هلال شیعی و تبلیغات حول آن بر اساس این نظریه توضیح داده شود. این موضوع در قالب دو بخش - بخش اول رئالیسم تهاجمی: پیشینه و ابعاد و بخش دوم تحلیل نظری دکترین راهبردی - امنیتی ایالات متحده بر اساس رئالیسم تهاجمی - ارائه شده است.

فصل سوم با عنوان "هلال شیعی: روندها" طی دو بخش ارائه خواهد شد؛ در بخش اول به روندها و اتفاقات صورت گرفته در منطقه خاورمیانه که به قدرت گیری شیعیان و ابداع اصطلاح هلال شیعی منتهی شد و نیز اظهارنظرهای مختلف سیاستمداران و اندیشمندان در این رابطه پرداخته خواهد شد. در بخش دوم به ارائه دلایلی مبنی بر عدم امکان ایجاد هلال شیعی خواهیم پرداخت و سعی خواهد شد تا با بررسی یکایک بازیگران تشکیل دهنده هلال شیعی ادعا شده، و ویژگیها و خصوصیات آنها و نیز با بررسی گروههای شیعی مختلف و اعتقادات و اندیشه های آنها و نیز نظرات چهره های مذهبی دنیای شیعی به این نتیجه برسیم که شیعیان منطقه و خصوصاً جمهوری اسلامی ایران در فکر تشکیل و ایجاد چنین بلوک ها و طرحهایی نیستند چون اصولاً امکان ایجاد یک چنین جبهه بندی هایی در منطقه وجود ندارد. از این طریق در پایان این فصل می توانیم به این نتیجه برسیم که اصولاً چنین طرحهایی واقعیت خارجی ندارد و صرفاً ساخته و پرداخته اذهان سران و نخبگان حکومتی منطقه ای و فرامنطقه ای معارض با ج.ا.ایران و شیعیان منطقه است. همچنین از این طریق برای درک دلایل و به طور کلی اهداف این کشورها از طرح چنین سیاستها و نقشه هایی و نسبت دادن آن به شیعیان منطقه و خصوصاً ایران که طی فصول چهارم و پنجم به آن پرداخته خواهد شد، آماده می شویم.

در فصل چهارم با عنوان "آمریکا و هلال شیعی" به اهداف آمریکا در راستای تلاش برای القاء خطرات قدرت گیری منطقه ای شیعیان و امکان ایجاد بلوک شیعی خواهیم پرداخت. به این منظور ابتدا در بخش اول این فصل به

دلایل اهمیت خلیج فارس و خصوصاً ژئوپلیتیک شیعه می پردازیم زیرا از این طریق بهتر می توانیم به اهداف ایالات متحده و حتی کشورهای محافظه کار سنی منطقه پی ببریم. در بخش دوم این فصل به منافع آمریکا در ارتباط با طرح هلال شیعی خواهیم پرداخت و سپس با توجه به جایگاه استراتژیک اسرائیل در تامین منافع منطقه ای این کشور به منافع متقابل آمریکا و اسرائیل در این رابطه در بخش سوم پرداخته خواهد شد. به نظر می رسد در این رابطه، اهداف آمریکا از طرح تهدید هلال شیعی دستیابی به همان اهداف سابق و شناخته شده قبلی باشد و هدف جدیدی را نمی توان در این راستا بر شمرد. به نظر نویسنده برای آمریکا طرح تهدید قدرت گیری و احیای شیعیان صرفاً ابزاری است در کنار دیگر ابزارها، برای دستیابی به اهداف سابق است که شامل کنترل کانونهای انرژی این منطقه و نیز کنترل رقاباتی همچون چین و ژاپن و اتحادیه اروپا از طریق کنترل منابع فسیلی می شود.

در فصل پنجم با عنوان "اعراب و هلال شیعی" به منافع و اهداف کشورهای عربی و مشخصاً عربستان سعودی در این رابطه پرداخته می شود. حوادث ۱۱ سپتامبر و حضور شهروندان عرب در این اقدامات تروریستی باعث ایجاد فشارهای خرد کننده بر کشورهای محافظه کار سنی منطقه جهت دست زدن به اقدامات اصلاحی شده است. حکومتهای محافظه کار که به خطرات چنین اقداماتی به خوبی واقف بودند سعی در پیدا کردن راهی برای خلاصی از این وضعیت مخرب شدند. به نظر نویسنده قدرت گیری شیعیان در منطقه می توانست باعث ایجاد وحشت بین توده های سنی جهان عرب و در نتیجه انحراف اذهان آنها از خطر واقعی که همانا تداوم حکومتهای محافظه کار و نامشروع آنها بود شود. همچنین قدرت گیری ایران و تضاد این کشور با اهداف و سیاست های منطقه ای آمریکا، می توانست باعث ایجاد خطر فوری تر برای آمریکا و در نتیجه کاهش فشار این کشور بر رژیم های سنی منطقه در راستای دموکراتیزاسیون در قالب طرح "خاورمیانه بزرگ" شود که در این فصل سعی می شود به این اهداف پرداخته شود. با این وجود برخی معتقدند که حکومتهای سنی منطقه در ارتباط با قدرت گیری شیعیان و امکان ایجاد بلوک شیعی در منطقه دارای دغدغه های واقعی هستند یعنی این کشورها علاوه بر استفاده های ابزاری از این طرح نگران ایجاد چنین دسته بندی هایی نیز هستند، در نتیجه در بخش دوم این فصل به دلایل و چرایی ترس احتمالی آنها و خصوصاً عربستان از قدرت گیری یا خیزش شیعی پرداخته خواهد شد.

در فصل ششم با عنوان "ایران و چالش های هلال شیعی"، به خطرات، تهدیدها و چالشهای احتمالی پی گیری این طرح و ایجاد بلوک شیعی در منطقه برای جمهوری اسلامی ایران پرداخته خواهد شد که در این راستا سعی می شود تا پیشنهاداتی نیز ارائه گردد. در پایان نیز یک جمع بندی کلی و نتیجه گیری از پژوهش ارائه خواهد گردید.